

JAG DRÖMMER OM FOLKHÖGSKOLAN

En följetong – som i gamla tiders tidningar

Kapitel 4.

Har folkhögskolan på Världsarvslistan att göra?

**"Finns det några gemensamma värden
att värna under det nya seklet?"**

Gösta Vestlund

Jo, jag drömmer fortfarande, och jag drömmer om folkhögskola, men framför allt drömmer jag vaken om att diskussionen om folkhögskolan varken skall handla om varför det är så tyst omkring den, eller om hur man skall "nischa in sig" för att få det antal deltagare som räddar ekonomin..., för det ser alltför ofta ut att mer vara det som gäller, än vad det är som i grunden *är* folkhögskola.

För vad verkar den tämligen stillsamma debatten handla om? Oftare om att skapa massor av verksamhet i alla möjliga riktningar än att återvända till en verksamhet vars underliggande riktning är tidlöst en och densamma: den att det enda vi har är här och nu och varandra. Att man alltid finner, när samtalet djupnar, att skillnader mellan människor djupast sett inte existerar. Och detta har inte det ringaste med nostalgi eller tillbakablickar eller bakåtsträvan att göra. Tvärtom vore det det mest genomgripande samtida man kunde ta itu med, en verksamhet sprängfylld av framtid och skapande. Dessutom en verksamhet som bara kan beskrivas som bildning, medborgerlig, allmän. Av alla de begrepp som med jämna mellanrum dykt upp i samband med folkhögskolebeskrivningar, under de snart femtio år jag kan överblicka, hör *allmän medborgerlig bildning* till de både mest älskade, tror jag, och mest utskällda. Men jag

tänker ofta på just det begreppet, märker jag, när jag vrider mig på allt svettigare sommarlakan.

Jag läser artiklar i de tre folkhögskoletidskrifterna och ser att någon elev glatt sig över att det "fanns en allmän linje" och jag läser att enstaka lärare uttalar att det är bra med allmänna linjer "som bryter specialiseringarna". Kanske är det sådant som skall till för att jag skall sluta drömma om folkhögskolan, för en del uttalanden gör att jag får svårt att somna.

Jag menar att det är tokigt att göra skillnad mellan speciallinjer och allmän linje. Som den allmänna linjen ser ut på många av de skolor jag besökt det senaste decenniet skulle jag vara den förste att förorda att linjen ögonblickligen läggs ned. På min senaste skola hade vi, när måldokumentet skulle revideras, en jättelik diskussion (nästen en hel termin) om just den saken. Jag hävdade att skolans journalistlinje *utan jämförelse* var den mest allmänna av våra linjer och att alla våra sk allmänna linjer – sett ur den ursprungliga folkhögskoleidéns perspektiv – inte bara var förfelade utan direkt kontraproduktiva. Den allmänaste kurs jag sett på de skolor där jag verkat var för övrigt en årslång Fredskurs med det uttalade syftet att förhindra utplaceringen av Pershing-robotarna. Någon som minns den tiden?

En sak som den senaste tiden gjort att jag haft svårt att stänga av tankeverksamheten där jag ligger och försöker somna, är att ett av de friskaste, mest framåtblickande inlägg jag läst på länge - en artikel full av tankar om en *genomtänkt* folkbildningsframtid – är skriven av en man som började sitt folkhögskole-

liv i början av 1930-talet. Är man född 1913 och aktivt – mer aktivt än någon av de i vanlig mening ”aktiva” – arbetar på vad man bör åstadkomma 2018 då kan det sannerligen göra en sömnlös. Att samme person ringer mig en dag och tycker man borde göra något åt tystnaden kring folkhögskolan och i samma stund berättar att han blivit blind – och genast som med en axelryckning skjuter min bestörtning åt sidan ”för att prata om viktiga saker” – gör det inte lättare att somna.

Vad är det Gösta Vestlund tänker på? Bortsett från den underbara idén att placera folkhögskoleidén på FN:s världsarvslista? Innan vi la på luren sa han att jag borde vara med och göra något i ärendet. Så jag ligger där och ålтар detta. Och det jag funderar över är om jag verkligen anser att svensk folkhögskola, som den idag verkar, vore något att ha på världsarvslistan. Eller norsk eller dansk, för den delen; det som är ett slags sjuka härhemma finner man också i grannländerna. Och sjukan? Jag ser en instrumentalisering som motverkar djupare analys, jag ser en specialisering som allt tydligare försöker förföra och underhålla, jag ser kursverksamhet som inte det minsta har i folkhögskolan att göra därför att andra skolformer redan har uppdraget, jag ser en upptagenhet av behörigheter som är direkt föraktlig och förkastlig, en upptagenhet av att vara till lags istället för att vara den motståndsrörelse som folkhögskolan en gång, och ofta nog, varit genom decennierna, jag ser en upptagenhet av utanverket, inte av uppgiften. Jag tänder lampan och ser mig i spegeln för att se om jag verkligen inte förvandlats till en förra sekelskiftets reaktionär, ni vet en sån där som talade om ”kall” i stället för anständig lön. Men det är jag. Jag drömmer inte, men jag grunnar. Var finner jag idag på våra folkhögskolor ”seriös analys av verkligheten”, den, som Gösta Vest-

lund frågar efter?

Jag fick ett par telefonsamtal efter min förra korta skröna. Det handlade om att undervisa ”med”, inte undervisa ”i”. Vi var eniga. Vi visste att vi strävat i rätt riktning. Vad hjälper det? Vi har lämnat den aktiva kampen. Vad gör man då?

Egentligen hade jag den här gången tänkt skriva om det förfärliga som sker i det kristliga Danmark, där artiklar, om bland annat *folkelighed* låter som om de vore skrivna under tyskt trettiotal, men är skrivna av yngre kyrkoherdar, och jag hade lust att skriva några rader om missbruket av ordet *folkelig*, men det får anstå. Jag har legat här och åltat Göstas önskan, och jag vill gärna vara med att placera folkhögskolan på världsarvslistan, men då får det faktiskt vara *folkhögskola* det handlar om – inte det som äger rum på alldeles för många av våra folkhögskolor.

Man läser. Vi gör ju det. Allesammans. Tar intryck. Deltar kanske inte så mycket längre i dagsdebatten, ser allt oftare våra gamla skolor i allt svagare ljus. Det skymmer. För att behålla något slags samtida friskhet och spänst läser jag därför då och då – Grundtvig. Jag har mängder av böcker, jag läser, men jag saknar något annat: jag saknar samtalen, jag saknar de levande mötena, det plötsliga samtalet över en nedramlad affisch i korridoren, de upprörda kommentarerna efter en ovanlig replik i andra årskursen, en sen natt på ett något öldoftande elevhem där en ung man efter att ha läst Vesaas ställer den viktigaste av alla frågor: ”varför är det som det är?”

Och jag kan höra, precis innan jag äntligen somnar, den gamle, när han påpekar ”at det er Folk, som skaber Bøger og ikke Bøger, som skaber Folk”.

Stewe Claeson

Stewe Claeson

Född 1942. Lärare på Färgelanda och Malungs folkhögskolor och sedan rektor på Malung, Skinnskatteberg och Kungälv.

Författare. Titlar i urval:

Pigan i Arras (om den heliga Birgitta) 1993, Rönndruvan glöder (om Tegnér) 2002, Tiro (om Ciceros slav 2007, Än jublar fågelsången (om bl.a. Uno Stadius!) 2009.